

Szabó Zsófia

ORCID: 0000-0001-5460-9450

MATE KC Rippl-Rónai Művészeti Intézet

szabo.zsofia@uni-mate.hu

Artcadia, ú.f. 1(1), 3–14. (2022)

DOI: 10.57021/artcadia.3290

A cikkre a Creative Commons 4.0 standard licenc alábbi típusa vonatkozik: CC-BY-NC-ND-4.0.

Átélni, megismerni, tudni

A 2018/2019-es tanévben a 100 esztendő Bauhaus módszereinek nyomába eredtünk a kaposvári művészeti intézetben: kutattuk, tanulmányoztuk, majd teszteltük a Bauhaus pedagógiájának, művészeti szemléletének és stílusának jelenkori érvényességét, lehetőségeit. Az átélés – megismerés – tudás egységét a Bauhaus legendás tanára, Johannes Itten a játék, ünnep és munka mottójával kapcsolta össze. Ez a tanulmány az elmélettől a gyakorlatig vezető utat mutatja be: mi így dolgoztunk, játszottunk és ünnepeltük együtt a Bauhaust Kaposváron.

kulcsszavak: Bauhaus, centenáriumi programsorozat, művészeti oktatás, pedagógia, élmény alapú tanulás

Experience, recognition, knowledge

In the 2018/2019 academic year, we followed the methods of the 100-year-old Bauhaus at the Rippl-Rónai Art Institute: we researched, studied and tested the contemporary validity and possibilities of Bauhaus pedagogy, artistic approach and style. The unity of experience - recognition - knowledge was linked by the legendary Bauhaus teacher Johannes Itten with the motto of play, party and work. This paper describes the process from theory to practice: this is how we worked, played and celebrated the Bauhaus together in Kaposvár.

keywords: Bauhaus, centenary programme, art education, pedagogy, experience-based learning

„A játék ünnep lesz – az ünnep munka lesz – a munka játék lesz.”

(Johannes Itten)

„Legintenzívebb iskolánk: saját tapasztalataink világa. A próbálkozás többet ad, mint a tanulmányozás, s a játékos kezdetek kedvet csinálnak, és magától értetődően vezetnek a leleményből fakadó építkezéshez, a pedagógiailag ugyanilyen fontos feltaláláshoz. A cél: a felfedezés. A felfedezés – akár mint újrafelfedezés is – minden alkotómunka lényege.”¹ – írta Josef Albers *Alkotásra nevelés* című 1928-as írásában. Albers szavai összecsengtek a Bauhaus korábbi mestere, Johannes Itten nézeteivel, aki ugyancsak az átélni – megismerni – tudni hármasságát követte oktatói gyakorlatában. Ez az átélést és személyes tapasztalást hangsúlyozó szemlélet ösztönözte, hogy 2018/2019-ben a kaposvári művészeti intézetet is egyfajta Bauhaus-laboratóriummal tegyük, s a száz évvel ezelőtti minták újragondolásával helyet adjunk hallgatóink leleményeinek és (újra)felfedezéseinek.

E kísérlet előkészítő szakaszában először csak egy szűkebb körű, oktatókból verbuválódott kutatócsoport tanulmányozta és térképezte fel a Bauhaus forrásvidékét, oktatási rendszerét, a jellemző feladattípusokat.² Az átfogóbb pedagógiai módszertan kidolgozását a projekt ötletgazdája, *Uhl Gabriella* készítette elő, ehhez kapcsolódott a Bauhaus-tematika kortárs reflexióinak elemzése (*Szigethy Anna*), illetve az eseményművészetek és a színházi tematika áttekintése (*Szabó Zsófia*). A kutatócsoport további tagjai saját szakterületük vonatkozásában vizsgálták: *Hatos Pál* a

Weimari Köztársaság időszakának történelmi-kulturális közegét, *Borbás Dávid* a Bauhaus történetének mozgóképes feldolgozási lehetőségeit tárta fel. A kutatócsoport látványtervező szakos hallgató tagja, *Kalmár Magdolna* számos jelmez- és tárgytervet, textilmintát és több térplasztikát készített, a pedagógiai program aktualizálását ötleteivel segítette.

2018 őszén ezeket a kutatási eredményeket, ismereteket nyilvános előadásokon foglaltuk össze. Az előadássorozatot *Uhl Gabriella* általános történelmi bevezetője nyitotta meg, aki egy másik alkalommal a *Gesamtkunstwerk* fogalmának változásairól beszélt. Emellett a fent említett témaköröket érintő előadások követték egymást, amelyek az 1920-as évek történelmi hátterét és kulturális környezetét (*Hatos Pál*), a Bauhaus színpadi műhelyének tevékenységét (*Szabó Zsófia*), valamint a Bauhaus és a kortárs művészet kapcsolódási lehetőségeit mutatták be (*Szigethy Anna*).

A programsorozat nyitó- és záróeseménye alkalmából a Bauhaus-ünnepeket is megidéztek, hogy felmutassuk: a nemes eszmék és az állhatatosan végzett műhelymunka komolysága mellett az iskola légkörét egy olyan felszabadult játékosság is áthatotta, ami a közös célok megvalósításának ugyancsak elengedhetetlen kellékévé vált.

Ezek az előkészületek alapozták meg, hogy 2019 tavaszán oktatóink bevonásával egy teljes szemeszteren és különböző kurzusokon keresztül, hétről hétre ünnepeljük meg a legendás német iskola 100. születésnapját Kaposváron, s így a hallgatók a Bauhaus által inspirált feladatokon és személyes feldolgozásokon át kerülhessenek közelebb annak szellemiségéhez.

1 Josef Albers, „Alkotásra nevelés (1928),” ford. Tandori Dezső in *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerk. Mezei Ottó (Budapest: Gondolat, 1975), 160.

2 *Bauhaus pedagógiai programja és a Z-generáció* című kutatási projektet az EFOP-3.6.1-16-2016-00007 sz. Intelligens Szakosodási Program a Kaposvári Egyetemen támogatta.

a munka játék lesz

A Bauhaus képzési rendszerének legfőbb újításaként emelhetjük ki, hogy a hagyományos, másolásra építő, akadémikus rajzstúdiók helyett a forma és anyag tanulmányozására helyezték a hangsúlyt. E megközelítést elsőként **JOHANNES ITTEN** képviselte a Bauhausban: színekről, formákról, kontrasztokról, kreativitásról vallott reformpedagógiai elvei – bár ő maga 1923-ban távozott az iskolából – diákjainak és kollégáinak (Albers, Klee stb.) szemléletében egyaránt tovább hatottak.

Az Itten által vezetett alapozó kurzuson ismerkedhettek meg a diákok a kompozíciók szerkesztési szabályszerűségeivel, emellett sokat foglalkoztak a különböző érzeteket kiváltó anyagokkal, ami a képzés következő szintjére való átlépést, azaz a hallgatók műhelyválasztását is támogatta. Itten odafigyelt az egyéni tehetség kibontakoztatásának folyamatára, a sematikus gondolkodás feloldására, valamint az alkotáshoz szükséges koncentráció fejlesztésére, amit harmonizálási gyakorlatokkal (meditáció, légző- és mozgásgyakorlatok, valamint Gertrud Grunow tánckurza) segített.³ Itten távozása után az alapképzés vezetését Josef Albers és Moholy-Nagy László vette át.

Az egykori Bauhaus-növendékből lett oktató **JOSEF ALBERS** az anyag, funkció, szerkezet összefüggéseit feltáró, konstruktív gondolkodásra serkentette a hallgatókat, a különböző materiák (zsilettpenge, fémforgács, hullámpapír stb.) hulladék- és szerszámok felhasználását ösztönözte, ekként igyekezett a diákok tértapasztatását, érzékelési szenzitivitását és kreativitását fejleszteni.⁴

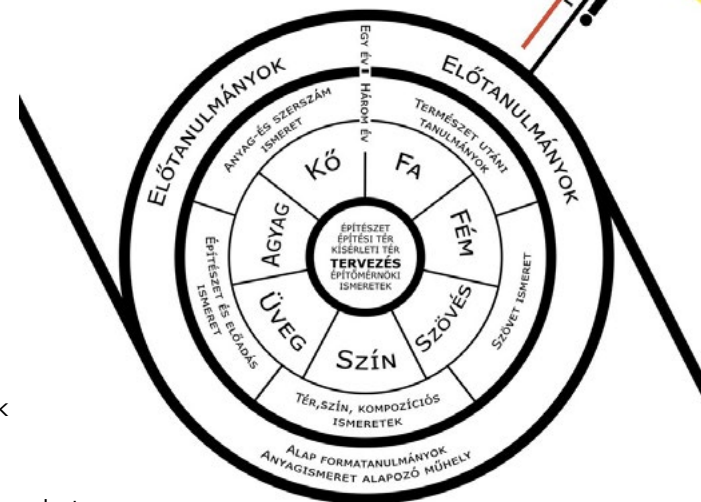
MOHOLY-NAGY LÁSZLÓ az alapozó stúdiókon ugyancsak

Itten nyomdokain haladt: nála az anyagok haptikus-optikus tulajdonságai, a térviszonyok, az egyensúly kérdése, a konstrukciók stabilitásának/mozgásának megfigyelése került a fókuszba.⁵

Az alapképzés elvégzése után ezeket az alapismereteket, felszabadult kreatív energiákat vihették tovább a növendékek, amikor a saját készségeiknek leginkább megfelelő – agyag, kő, fa, fém, szövet, festék, üveg – műhelyben folytatták tovább a képzést. A műhelyoktatással párhuzamosan látogatták **PAUL KLEE** *Formatan* kurzusát, akinek oktatási elveit több ezer lapnyi szöveg, vázlat, rajz őrzi, s amelynek kivonatát *Pedagógiai vázlatkönyvében* adta közre, míg az analitikus rajz és a színek tudományába **VASZILIJ KANDINSZKIJ** vezette be a növendékeket.

A Bauhaus alapozó kurzusának és jellegzetes műhelystruktúrájának rekonstruálására Kaposváron nem (vagy csak részben) nyílt lehetőség, az egyetemi képzési paletta a kézműves és formatervezési praxis hiányában más irányokat vetett fel a Bauhaus-tematika összeállításához. Ennek okán volt olyan oktatónk, aki a történetiség felől közelített, mások az egykori bauhauslerek konkrét pedagógiai módszereit, illetve technikai kísérletezéseit hasznosították, vagy a mesterek és növendékek egyéni alkotótevékenységéhez fordultak inspirációért: a mindent átható *bauhaus stílusnak* köszönhetően az iskola szellemiségét bármelyik módszer képes volt közvetíteni.

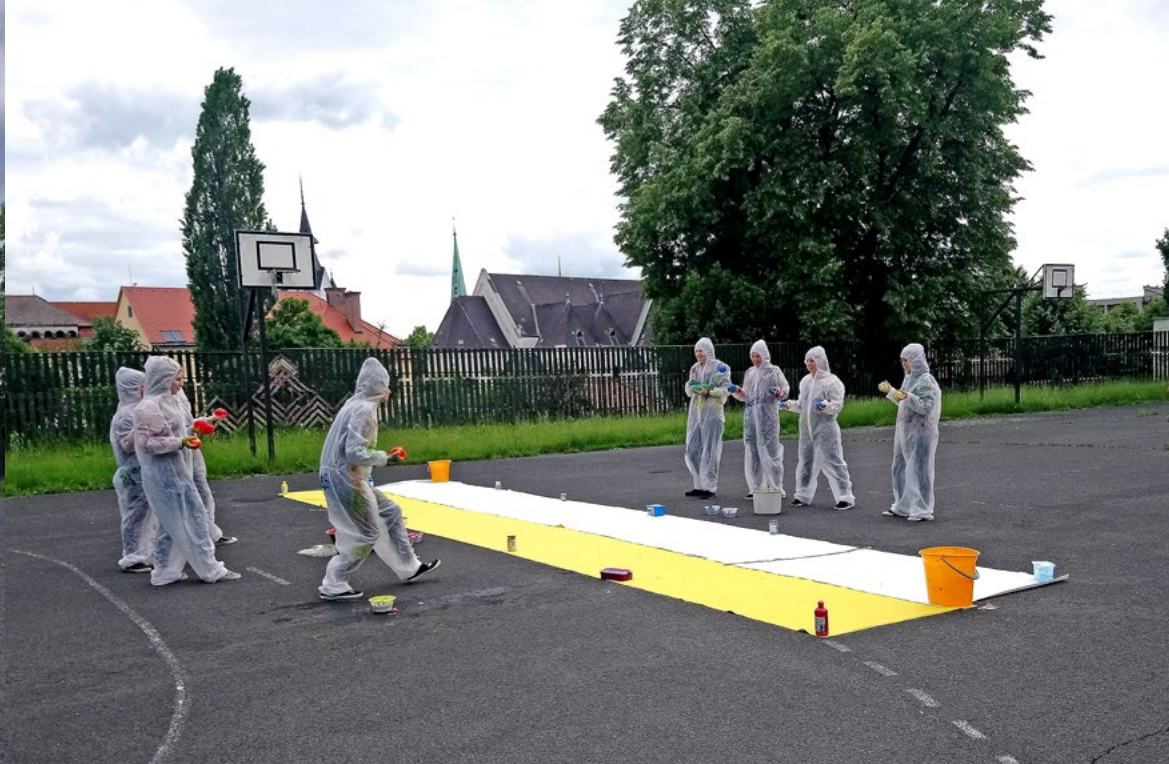
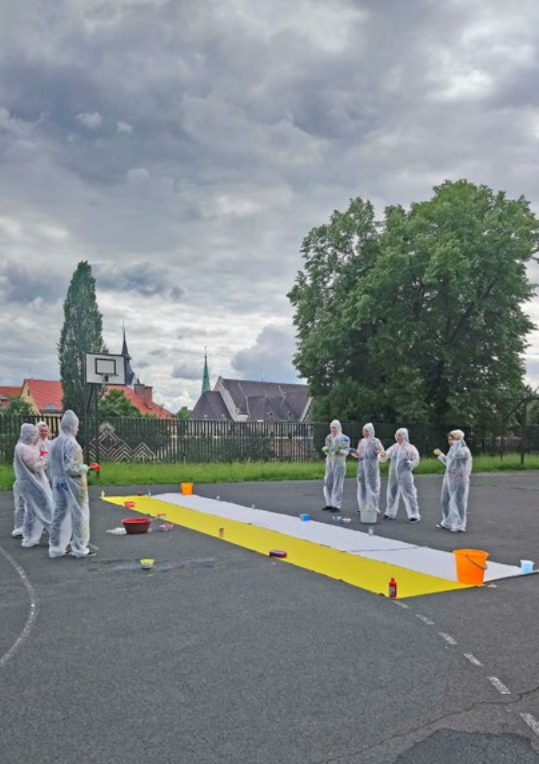
A legtöbb esetben az egyes kurzusok profilja már eleve meghatározta a használatba vett médium(ok) jellegét (fotográfia,

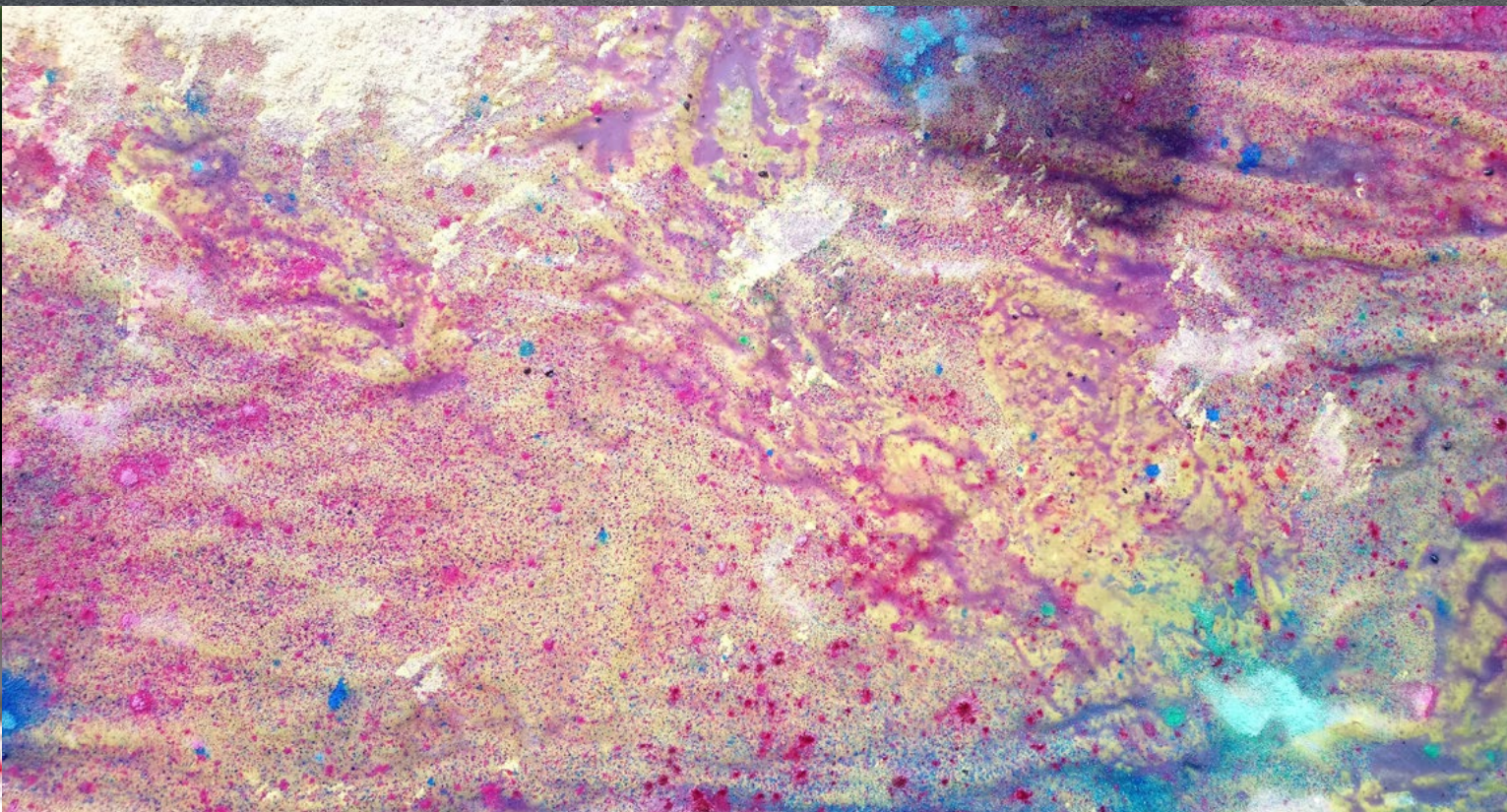
⁵ Michael Siebenbrodt, „Magyar művek a Bauhaus művészi-alkotói képzésében,” ford. Schulcz Katalin in *A művészettől az életig. Magyarok a Bauhausban*, szerk. Bojkay Éva (Pécs: Janus Pannonius Múzeum, 2010), 124–126.

³ Forgács Éva, *Bauhaus* (Pécs: Jelenkor Kiadó, 2010), 66–68., Magdalena Droste, *Bauhaus 1919-1933* (Budapest: Taschen/Vince Kiadó, 2003), 24–34.

⁴ Sz. Rados Márta, „A Bauhaus műhelyei,” *Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények VI. kötet*, 4. sz. (1962): 533–534.

Finálé: a szénrobbanás akció és az eredménye: keményítős pigmentek papírszalagon

6 A Kossák Lajos köréből indult Bortnyik Sándor maga nem volt hivatalosan a Bauhaus növendéke, de 1922-ben Molnár Forkas meghívására Weimarba költözött. Jó kapcsolatot épített a magyar művészekkel (Weininger Andor, Forbát Alfréd, Breuer Marcell), megismerkedett az iskola mestereivel (Kandinszkij, Klee, Feininger), találkozott az átutazó művészekkel (Schwitters, Doesburg) és részt vett számos Bauhaus-eseményen, ünnepeken. Magyarországon aztán 1928-ban megalapította magániskoláját, a Műhelyt, amit az iskola bevezetésének időszakában „magyar bauhaus”-ként népszerűsített – ez az akkori magyar művészetben a „merészen újszerű” szinonimója volt.

Bakos Katalin, *Bortnyik Sándor és a Műhely, Bortnyik Sándor tervezőgrafikai munkássága (1914–1947) és a „magyar bauhaus” (1928–1938)* (Budapest: L'Hormatton – Kossuth Klub, 2018), 45–50., 190–195.

grafika, mozgóképes gyakorlatok, rajzolás-festés stb.), de a tartalmi/gondolati keretek megadásánál az oktatók nagyobb szabadságot adtak a hallgatónak, ami a feldolgozások (parafrázisok, stílusgyakorlatok, reflexiók) kibontásának kreatív folyamatát segítette. Bár a diákok csaknem minden kurzuson a történeti háttér megismerésével kezdték el a munkát, **BORBÁS DÁVID** *Bauhaus History* feladatának teljesítésénél meg is álltak az alapfogalmak és események összefoglalásánál: a hallgatók 4-6 perces dokumentumfilmeket vágtak össze archív álló- és mozgóképekből, amit az iskola történetéről szóló narráció egészített ki.

A Bauhaus-mesterek pedagógiai gyakorlatának precízebb lekövetését főként a rajzolás-festés kurzusok oktatói választották, akik a kompozíciós törvényszerűségek, a térbeli viszonylatok és szintani ismeretek feltárásához hívták segítségül a módszertani elveket. **APPELSHOFFER PÉTER** például Paul Klee kompozíció-elemzéseire és Albers szintani megfigyeléseire alapozta kurzusát. A hallgatók a kocka ábrázolásán keresztül tanulmányozták a Klee által felvázolt pont, vonal, sík, fény-árnyék és szín rendszerét, amelyhez Albers színek kölcsönhatásait feltáró analízisei társultak. **MÁTIS RITA** az ember és tér együtthatóit kutatta diákjaival, a kiadott feladatok közt megjelent a Bortnyik Sándor művészetét idéző konstruktív szerkezetesség,⁶ a téri viszonylatok és játékok felfedezése (M.C. Escher „lehetetlen” terei), az emberi test geometrikus formákra bontása, a test mozgásfázisainak vizsgálata, ami Itten és Schlemmer rajzóráin is gyakorlat volt.⁷

KÁROLY SÁNDOR ÁRON fotográfiai kurzusán a technikai eljárások határozták meg a művek elkészülésének folyamatát, mivel az 1920-30-as évek laborálási gyakorlatainak és képzőművészeti módszereinek megidézésével (szolarizáció, montázs stb.), de kötetlen témaválasztással dolgoztak a hallgatók. Annak ellenére, hogy a Bauhausban csak 1929-ben alakult meg az önálló fotórészleg, a fényképezés (avagy a fény és a fényérzékeny anyagokkal való kísérletezés általában) számos alkotó életművének szerves részét képezte – lásd Moholy-Nagy műveit a fotogramtól a fotóplasztikáig⁸ –, így a hallgatók a technikai-formai-tartalmi inspirációk bőséges tárházából meríthettek alkotásaikhoz.

„A festéktől a fényig” számos további út kínálkozott a kurzusok Bauhaus-tematikáihoz, de nem véletlen, hogy újra meg újra Moholy-Nagy nevéhez kanyarodunk vissza. Moholy-Nagy László 1923-as belépésével az iskola szemléletváltó fordulatának kulcsfigurája lett: ekkor változott át a gótikus építőműhely romantikus-expresszionista ideájára alapozott szervezet a művészet és technika új egységét hirdető fórumává. Moholy-Nagyot médiumokon átívelő, sokoldalú érdeklődése (festészet, fotó, film, színház, könyvszerkesztés, írás, tipográfia, kinetikus művészet stb.), energikussága és kísérletező kedve tette igen alkalmassá e szerepkörre, s mert „öbenne sűrűsödött leginkább a Bauhaus-eszmény”.⁹

Több oktatónk Moholy-Nagy munkásságában lelt egyértelmű kiindulópontot a hallgatói feladatok meghatározása során. **MOLNÁR ÁGNES ÉVA** egyik kurzusán (*Hommage à Moholy*) célzottan Moholy-Nagy László életműve

7 A Bauhausban ember- és aktrajzolás Itten, később Oskar Schlemmer tanított: Ittent elsősorban a test ritmusa, a megragadható forma érdekelte, lásd Johannes Itten, „A Bauhaus előkészítő tanfolyama (1963),” ford. Kurucz Gyula in Mezei, *Bauhaus*, 82. Schlemmer az emberre mint testi és szellemi (kozmosz) lényre tekintett, az emberről szóló tananyagnak tehát mindezen ismeretekre is ki kellett terjednie. Oskar Schlemmer, „Tananyag: Az ember (1927),” ford. Horváth Katalin in Mezei, *Bauhaus*, 155.

8 Andreas Haus, „Moholy-Nagy László fotókísérletei,” ford. Kelemen Pál in Bajkay, *Magyarok a Bauhausban*, 234–247.

9 Passuth Krisztina, *Moholy-Nagy László* (Budapest: Corvina Kiadó, 1982), 42.

képezte az alaptémát, a diákok szabadon választhattak, hogy mely művére reflektálnak feldolgozásaikkal. Ugyancsak ezt célozta a **BORBÁS DÁVID** által kiadott hommage fénygyakorlat, amit Moholy **Fekete-fehér-szürke** című filmje alapján készítettek el a hallgatók. A film eredetileg a **Fény-tér-modulátor** absztrakt formáinak ritmusos, mozgékony villódzásait rögzítette; a diákok fémesen csillogó használati tárgyakkal (például konyhai eszközökkel) imitálták ezeket a kontrasztokra és mozgásra épülő formajátékokat.

Moholy-Nagy egykori jövendölése szerint „az optikai alakítás jövendő problémája: a közvetlen fény alakítása.”¹⁰ Fénnyel és térrel dolgozó megvalósult alkotásai mellett grandiózus terveket (fényarchitektúra és -freskó) szőtt, amelyek a fény irányított mozgásával, szimultán vetítésekkel, tükrözésekkel¹¹ dolgoztak volna, hogy a teret újraformálják. A kaposvári kurzusokat is megihlette ez a gondolatkör: a térbe vetített fény vált fő motívumává a **FICZEK FERENC** vezette rajzstúdiumnak, ahol a hallgatók a különféle tárgybeállításokat írásvetítőre helyezett műanyag fóliákkal világították be; ennek nyomán a fényel-színnel megfestett, megkomponált tárgyegyüttesek új vizuális struktúrákká, képarchitektúrákká szerveződtek.

Moholy-Nagy László mellett Ludwig Hirschfeld-Mack és Kurt Schwerdtfeger szín- és fényművei inspirálták **GYENES ZSOLT Projektogram**-feladatát, amelyben fény, hang, mozgás, performatív beavatkozás, bevilágított tér, animáció – azaz különböző médiumok több, egymást követő munkafázisban elegyedtek. A mű a hallgatói csoport közös alkotásaként született: a diákok először rövid, a Bauhaus ikonikus alapszíneit

és -formáit megidéző animációkat készítettek, amiket aztán különböző felületekre vetítettek fel, s ebbe a bevilágított térbe időnként maguk a hallgatók is besétáltak. Ezeket a vetítéset rögzítették, majd a szintén diákok által komponált zenei aláfestéssel együtt megszületett a csaknem 9 perces animáció-videó akció, ami a hallgatóktól a **Katarzis** címet kapta.

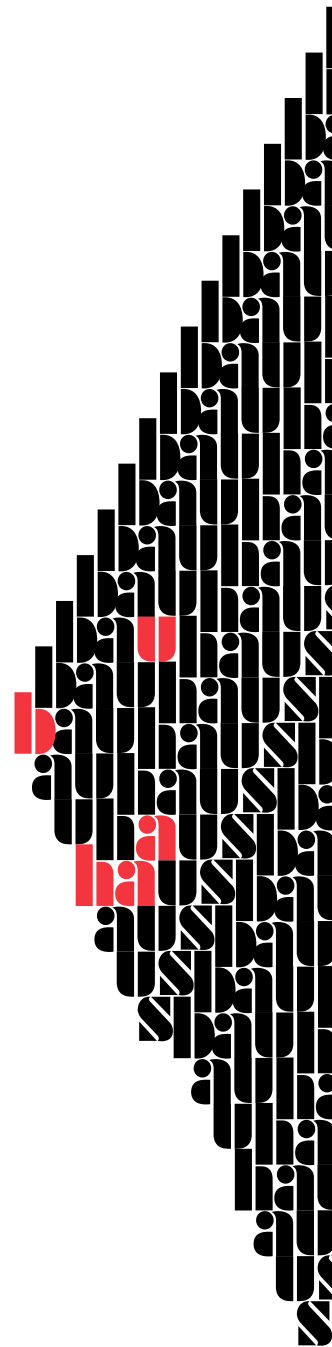
JÓNÁS PÉTER kurzusán a kötöttséget valamely sokszorosító grafikai eljárás használata jelentette, de a hallgatók szabadon választhattak, hogy a Bauhausra tartalmi és/vagy formai oldalról, milyen módon reflektálnak. Az egyéni kutatómunka, motívumgyűjtés után témáikhoz technikát választottak (hidegtű, papír-, illetve linóleummetszet): kreatív átírásaik főként a konstruktív szerkezetesség jegyében készültek el (Bauhaus-logó, geometrikus struktúrák, stilizált figurák). **GIMESI JUDIT Színtan** kurzusán is egy parafrázis született, amikor Johannes Itten színekörét egy pop artos gesztussal nagy méretű, dekoratív textilképpé, designtárggyá fogalmazták át a hallgatók.

A Bauhaus fennállásának 14 esztendeje alatt az alapító Gropius által áhított végső cél, az építész képzés valósult meg a legnehezebben. Az építés-konstruálás gesztusára Kaposváron is csak kis léptékben, de adódott lehetőség: **SÖRÖS RITA** kurzusán a hallgatók kis méretű bükkfa-lapokból építhették meg saját épületmakettjeiket, városmodelljeiket. A térkonstrukciók az épület aulájában kaptak helyet, ahol egyes részei idővel összeomlottak, másutt új elemekkel egészült ki a rendszer, a folyamatos beavatkozásoknak köszönhetően napról napra átépült, új struktúrákkal gazdagodott a látvány.

Magára a **bauhaus stílus** fogalmára kérdezett és mutatott

10 Moholy-Nagy László, „A fotogram és határterületei (1929),” ford. Kurucz Gyula in Mezei, *Bauhaus*, 213.

11 Moholy-Nagy László, „Levél František Kalivodához” in Passuth, *Moholy-Nagy*, 327.

- 12 Kállai Ernő, „A Bauhaus tíz éve (1930),” ford. Mezei Ottó in Mezei, *Bauhaus*, 253.
 13 Forgács Éva, „A Bauhaus és a művészet új fogalma,” *Valóság*, XVI. évf., 6. sz. (1973): 28–29.

rá **SZALAY MIKLÓS** *Bauhaus Play*-projektje, amelyben a hallgatóknak „bauhausosan” kellett egy tipográfiai feladatot megoldani. A bauhaus stílussal kapcsolatban már az 1920-as években felmerült, hogy ez az alapszínek és tiszta formák rendszerére építő konstruktív komponálásmód, formatervezés, építészet, betűtípus stb., nem vált-e idejekorán üres formalizmussá. Kállai Ernő 1930-as írásában ironikusan sorolja fel a stílus ismérveit, hogy aztán megállapítsa: e művek „mindenekelőtt tolakodóan hatásos formájukkal” értek el hatást;¹² Forgács Éva szerint csak a stílus volt képes áthidalni azt a szakadékot, amely a Bauhaus eszmei programja és a társadalom közt fennállt.¹³ A Gropiust követő igazgató, Hannes Meyer ugyanezen (idealista) okból támadta a sematizálódás folyamatát:

*„megvetünk minden formát
 amely formálissá prostituálódott.
 Így minden bauhausmunka végcélja
 minden életet adó erő összefogása
 társadalmunk harmonikus megformálására.”¹⁴*

- 14 Idézi Forgács, *Bauhaus* (2010), 202.

Ezt az utópisztikus, pátosszal teli programot száz esztendővel ezelőtt is nehéz volt valóra váltani, a forma azonban követhető volt: a tiszta, puritán geometria és a színek együttese harmóniát, rendet, egyszerűséget és nemkülönben modernitást sugallt. A tipográfiai feladat megoldása során hallgatóinkat látszólag olyannyira magával ragadta a bauhaus stílus formalizmusa, hogy kissé elvesztek a betűk-színek-formák konstruálásának játéklehetőségeiben,

s a vizualitást olykor a funkcionalitás (ez esetben az olvashatóság) rovására helyezték előtérbe.

Érdekes megvizsgálni ennek a formalizmusnak a jelenlétét vagy épp hiányát **A Bauhaus meg én SZIGETHY ANNA** vezette projektjéhez készült munkákon. A hallgatók itt egy megadott listából választhattak a Bauhushoz kapcsolódó műalkotások, design tárgyak közül, és a régiből kiindulva kellett egy saját művet létrehozniuk. A kortárs reflexiók és újragondolások nyomán jóval kevesebb őrződött meg a formalista vonásokból, a hallgatók bátrabban nyúltak más műfajokhoz, médiumokhoz az eredeti művek újraértelmezéséhez. Josef Hartwig sakk-készlete, Herbert Bayer tipográfiai újításai és bizarr fotója, Kandinszkij egy kompozíciójának lebegő alakzatai, Marianne Brandt teáskannája animációkon, videó munkákon született újjá. Emellett fotósorozatok készültek, amik többek közt az építészet és ember viszonyára, illetve az általános emberi és a személyes kapcsolatára kérdeztek rá.

A Bauhaus Walter Gropius és Hannes Meyer által áhított társadalmi szerepvállalásának kérdése egyébiránt a kortárs művészeti kurzusok tematikájában is visszaköszönt, s az elkészült művek ez esetben ugyancsak a formalizmustól való ellépést mutatják. **MOLNÁR ÁGNES ÉVA Bauhaus és társadalmiság** című programjában a hallgatók a jelenkori társadalmi jelenségekre, problémákra próbáltak egyéni válaszokat adni, vagy az aktuális kérdésfelvetések vizuális megfogalmazásáig eljutni (nemi identitás és a test társadalmi megítélése, klímaváltozás, instant élet, bezártság, elszigeteltség stb.). **SZIGETHY ANNA A dolgok**

A BauhausUP! iniciátorai
(balról jobbra):
Szigethy Anna,
Szabó Zsófia,
Uhl Gabriella

kép forrása:
<https://bauhausup.uni-mate.hu/archiv/6-bevezeto-eloadas-sorozat>

című projektjében hasonló véleményformálásra ösztönözte a hallgatókat, de itt a feldolgozás apropóját a mindennapi tárgykultúra, a személyes környezet feltérképezése és elemzése adta. Az ember és tárgyainak szürreális randevűit felvonultató vizuális válaszok ez esetben a felhalmozás, birtoklás és ragaszkodás, praktikum és túltervezés stb. kérdésköreire reflektáltak.

a játék ünnep lesz

A Bauhaus életének talán legjátékosabb vonulatát a színpadi műhelyben készült produkciók és a Bauhaus-ünnepségek jelentették – a 2018/2019-es tanévben mindkettőt igyekeztünk megvalósítani, hogy a kurzusok munka- és energiaigényes feladatai mellett az iskolai élet önfeledt pillanatait is gyarapítsuk.

A Bauhausban legendás estélyek, kosztümös bálók gondoskodtak az oktatók és hallgatók szórakozásáról, a zenéről, tánctól, színházról, költészetéről, improvizációról, ötletes jelmezekről és főként a közösségi élményről, de ezek az ünnepségek az ellentétek, konfliktusok feloldásának színtereként is szolgáltak. E programok nem titkolt pedagógiai célja volt a „játékösztön” előhívása, mivel úgy hitték, a játékban rejlő spontaneitás hozzájárul az alkotó, teremtő erő kibontakoztatásához.

Évente szokásosan megrendezték a lampionünnepet, októberben a sárkányünnepet, megünnepelték a karácsonyt, illetve Gropius májusi születésnapját – de gyakorlatilag bármely esemény alkalmat adhatott a kreatív szórakozásra. Így kerekedett a desszau Bauhaus-épület avatására a **Fehér**

15 Mercedes Valdivieso,
„Ünnepek és hétköznapok”
ford. Schulcz Katalin
in Bajkay, *Magyarok a
Bauhausban*, 300–315.

ünnepség, majd annak első évfordulóján a **Címszavak ünnepe**. 1928-ban **Szakáll-, orr- és szívünnepet** tartottak, de mind közül az 1929-es **Fémünnepség** lehetett a legemlékezetesebb: a belső terekbe fémcsúszdák vezettek, a falak bádorgborítása torzítva tükrözte vissza a résztvevők táncoló alakját, ezüstgömbök függtek a mennyezeten, és általában mindent (és mindenkit) beborított a fémes csillogás.⁷⁵

A kaposvári Bauhaus-év programjait hasonló ünnepségekkel vezettük be: az októberi nyitóest előadása után a RIPPL Galéria terébe invitáltuk az érdeklődőket. A galéria falain a Makovecz Imre Művészeti Szakkollégium tagjainak infografikái, plakátjai sorakoztak, amelyeken a Bauhaushoz kapcsolódó helyszínek, fogalmak, idézetek, ábrák jelentek meg. A vendégek a húszas évek zenei aláfestése mellett beszélgethettek, mindehhez a Bauhausban sokat használt alapszínekre hangolt látvány társult. A hangulat fokozását az ugyancsak kék, piros, sárga színben pompázó, geometrikus formákat mintázó ételek segítették, az italokhoz kínált színes jégkockák oldódási folyamata pedig szintani kísérletnek is beillett.

Az előadássorozat decemberi záróeseményén a Bauhausban egykor népszerű lampionünnepet gondoltuk újra, ami 21. századi átíratában egy ledes fényfüzérékkel hangulatossá tett estélyé változott. A zenés-táncos este során fotográfus hallgatónk kreatív fényfotózással örökítették meg a ledfüzéreket viselő/mozgató résztvevőket. A falakat Gimesi Judit oktató kollégánk optikai szállal szőtt, interaktív, színes fényekben játszó textiljei díszítették, s a

Természetes mozgások (Bauhaus-bumm kontra polgári puk) – az Éneklő Akadémia előadása a BauhausUP! megnyitóján

színes fényekkel Kalmár Magdolna látványtervező hallgató papír térplasztikai is játékba kezdtek.

A felszabadult játékosság jegyében fogantak a látványtervező szakos hallgatók bevonásával megvalósított performanszok is. A hallgatók a félév során megismerkedtek a Bauhaus-események, -táncok és a színpadi műhely munkájának jellegzetességeivel, majd ötleteket gyűjtöttek a saját művek kidolgozásához. Ezekből az elképzelésekből állt össze a **Bauhaus Up!** kiállításmegnyitójára készült **Passzázs** című performansz, és további négy, rövidebb esemény bontakozott ki később a **Performansz napon**.

A hallgatókat az Oskar Schlemmer által vezetett színpadi műhely munkájából a bábuszerű, stilizált mozgás ragadta meg, de éppoly jellegzetes összetevőnek ítélték az alapszínek és mértani testek használatát is, ami az egykori Bauhaus-táncok koreográfiájában ugyancsak visszaköszönt. A **Passzázs** előadása az épület aulájában egy ösztönösebb mozgást mutató gesztusfestés-akcióval kezdődött, majd a mozdulatsor gépiesebb formára váltott. Ez a mozdulat kísérte aztán végig az egész bemutatót, amely az aulából az udvarra vezetett: két ponton a mozgás állóképbe dermedt, amikor a hallgatók kezében tartott színesre festett geometrikus elemek és tárgyak konstruktivista kompozíciókba rendeződtek.

A **Performansz napon** kerültek kidolgozásra azok a hallgatói ötletek, amik a **Passzázs** előadásából kimaradtak; itt már nem volt külső közönség, így mindenféle nyomás és teljesítménykényszer nélküli, fesztelenebb produkciók születhettek. Az első eseményhez Sipos Bence képalkotás

szakos hallgató **Tér & forma** című Bauhaus-videója szolgált alapul: a falra vetített mozgóképhez a diákok kevés mozgással, színes fóliákkal átírt térben sorakoztak fel, majd lámpák és tükrök segítségével reflektáltak a Bauhaus fényvel, mozgással és térrel folytatott kísérleteire. A művészet és technika új egységét képviselte a **Blacklight** névre keresztelt esemény is: a hallgatók UV-lámpával bevilágított térben a falak közt kifeszített spárgát UV-festékes kézzel festették meg, azaz tették láthatóvá, mintha az élénk színű vonalak a semmiből keltek volna életre.

A másik két esemény az elemi energiák és a játékösztön felszabadítását célozta, így intenzívebb mozgást, aktivitást, spontaneitást igényelt a hallgatóktól. Az egyik programon a Sörös Rita kurzusán használt bükkfa-lapokat építették különböző struktúrákká, majd – mint a dominókat – le is döntötték a létrehozott alkotást. A nap záróeseményén a színeké lett a főszerep. A diákok fehér védőruhát vettek fel, és két csapatra váltak: először festékbe mártott vízibombákat hajigáltak egymásra, majd a magasba szórtak különböző színes porokat, ami a már átnedvesedett öltözőjükön szintén nyomot hagyott. Az esemény a sportpályán zajlott, amelyre előzetesen papírszalagokat fektettek le, így a festékes vízibombák, valamint a levegőbe szórt színes porok révén egy közösen létrehozott absztrakt festmény is született a program végére.

az ünnep munka lesz

A Bauhaus történetének talán legfontosabb, mindenkit megmozgató eseménye volt 1923-ban az a kiállítás, amit

egyfajta „munkabeszámolóként” a tübingiai kormány kért Gropiustól. Mivel az iskola fennmaradása volt a tét, egy olyan mintaház építését tűzték ki célul, amelyen keresztül a műhelymunka hatékonyságát és az oktatás eredményességét egyaránt bizonyíthatják, így nem akármilyen tárlottá duzzadt ez a bemutatkozás.

Az iskola műhelyeiben, tantermeiben a mesterek és diákok munkái reprezentálták az egyes műhelyek tevékenységét, míg a főépületben egy nemzetközi építészeti tárlatot nyitottak.¹⁶

Klee *Pedagógiai vázlatkönyvének* eredeti rajzait például az előadóépület egyik termében függesztették ki, míg festményeit a Bauhaus-mesterek más alkotásaival együtt a Thüringisches Landesmuseumban láthatták az érdeklődők.¹⁷

A legfontosabb azonban, hogy felépült egy ház (*Haus am Horn*), amelynek belső tereiben a bútorok, tárgyak, eszközök mind egyszerű, praktikus, olcsó, de mégis elegáns Bauhaus-termékek voltak.¹⁸ A kiállításhoz kapcsolódott a Bauhaus-hét eseménysorozata, amelyen előadásokat hallgathattak a modern művészetről, de nagy sikert aratott Oskar Schlemmer *Triadikus balettje*, illetve Kurt Schmidt–Georg Teltscher *Mechanikus balettje*, és újra bemutatták Hirschfeld–Mack és Schwerdtfeger reflektorikus fényjátékát is.¹⁹ Bár bizonyos programok meghiúsultak,²⁰ a Bauhaus-hét programjait és a kiállítást végeredményben pozitívan értékelte a korabeli sajtó.

A kaposvári Bauhaus-év legizgalmasabb eseményének is az a momentum kínálkozott, amikor végül egymás mellé került minden alkotás, ami a tavaszi szemeszter során elkészült. Felemelő élmény volt látni, ahogy a RIPPL Galéria tereiben, az aulában és a folyosó falain animációk, videók, dokumentumfilmek, festmények, tanulmányrajzok, különféle

sokszorosító grafikai eljárással készült metszetek, digitális printek, installációk, fotográfiák sorakoztak fel. A *Bauhaus Up!* címmel megrendezett kiállítás megnyitó ünnepségét Szalay Miklós és Szigethy Anna köszöntője vezette be, majd a látványtervező hallgatók fent említett *Passzázs* című performanszát láthatta a közönség, illetve egy meghívott performer csoport, az Éneklő Akadémia tagjai mutatkoztak be *Természetes mozgások (Bauhaus-bumm kontra polgári puk)* című előadásukkal.

A hallgatók számára – bár a szemeszter végére talán kissé belefáradtak a bauhaus stílusba, a bőrük alá szivárgott piros, kék, sárga körök, négyzetek, háromszögek világába – különleges élményt jelentett a tanulásnak és kísérletezésnek ez a módja. Betekintést nyerhettek egy száz évvel ezelőtti gondolkörbe, és az oktatókkal együtt rácsodálkozhattak, mennyi módszert adott a Bauhaus a művészeti oktatásnak, amelyek eredetéről ma már nem tudunk, csak használjuk őket. Talán arra is fény derült, hogy annak a bizonyos (üres) formalizmusnak a lekövetése sem könnyed stílusgyakorlat, hiszen azt a gondosságot, mivességet, ritmust és teres nagyvonalúságot reprodukálni, amit a bauhäusleriek képviseltek – csak látszólag, a felszínen egyszerű. Ha pedig mélyebbre nézünk: a múlt tapasztalataiban alaposan megmerítkezni még akkor is tanulságos lehet, ha korunk pátosz, romantikus küldetéstudat, hevület nélkül és gyakran tisztos távolból csupán szemlélődik, ironizál, tükröt tart és reflektál a világ jelenségeire. •

16 Forgács, *Bauhaus* (2010), 129.

17 Helene Schmidt-Nonne, „Hogyan tanított Paul Klee Weimarban és Dessauban,” in Paul Klee, *Pedagógiai vázlatkönyv* (Budapest: Corvina, 1980), 53.

18 Forgács, *Bauhaus* (2010), 135.

19 Forgács, *Bauhaus* (2010), 141., 148.

20 Többek közt Schlemmer *Figurális kabinetjének* bemutatója is meghiúsult. Körner András, *Weininger Andor színpadai a Bauhaus-tól New Yorkig* (Budapest: 2B Kulturális és Művészeti Alapítvány, 2008), 161–164.

Bibliográfia

- Albers, Josef. „Alkotásra nevelés (1928).” Fordította Tandori Dezső. In *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerkesztette Mezei Ottó, 160–166. Budapest: Gondolat, 1975.
- Bakos Katalin. *Bortnyik Sándor és a Műhely. Bortnyik Sándor tervezőgrafikai munkássága (1914–1947) és a „magyar bauhaus” (1928–1938)*. Budapest: L'Harmattan – Kossuth Klub, 2018.
- Droste, Magdalena. *Bauhaus 1919-1933*. Budapest: Taschen/Vince Kiadó, 2003.
- Forgács Éva. „A Bauhaus és a művészet új fogalma.” *Valóság*, XVI. évf., 6. sz. (1973): 21–32.
- Forgács Éva. *Bauhaus*. Pécs: Jelenkor Kiadó, 2010.
- Haus, Andreas. „Moholy-Nagy László fotókísérletei.” Fordította Kelemen Pál. In *A művészettől az életig. Magyarok a Bauhausban*, szerkesztette Bajkay Éva, 234–247. Pécs: Janus Pannonius Múzeum, 2010.
- Itten, Johannes. „A Bauhaus előkészítő tanfolyama (1963).” Fordította Kurucz Gyula. In *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerkesztette Mezei Ottó, 71–83. Budapest: Gondolat, 1975.
- Kállai Ernő. „A Bauhaus tíz éve (1930).” Fordította Mezei Ottó. In *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerkesztette Mezei Ottó, 252–254. Budapest: Gondolat, 1975.
- Körner András. *Weininger Andor színpadai a Bauhaustól New Yorkig*. Budapest: 2B Kulturális és Művészeti Alapítvány, 2008.
- Moholy-Nagy László. „A fotogram és határterületei (1929).” Fordította Kurucz Gyula In *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerkesztette Mezei Ottó, 212–213. Budapest: Gondolat, 1975.
- Passuth Krisztina. *Moholy-Nagy László*. Budapest: Corvina Kiadó, 1982.
- Schlemmer, Oskar. „Tananyag: Az ember (1927).” Fordította Horváth Katalin. In *A Bauhaus. Válogatás a mozgalom dokumentumaiból*, szerkesztette Mezei Ottó, 155–159. Budapest: Gondolat, 1975.
- Schmidt-Nonne, Helene. „Hogyan tanított Paul Klee Weimarban és Dessauban.” Fordította Karátson Gábor. In *Paul Klee. Pedagógiai vázlatkönyv*. Budapest: Corvina, 1980.
- Siebenbrodt, Michael. „Magyar művek a Bauhaus művészi-alkotói képzésében.” Fordította Schulcz Katalin. In *A művészettől az életig. Magyarok a Bauhausban*, szerkesztette Bajkay Éva, 118–129. Pécs: Janus Pannonius Múzeum, 2010.
- Sz. Rados Márta. „A Bauhaus műhelyei.” *Építés- és Közlekedéstudományi Közlemények* VI. kötet, 4. sz. (1962): 525–551.
- Valdivieso, Mercedes. „Ünnepek és hétköznapok.” Fordította Schulcz Katalin. In *A művészettől az életig. Magyarok a Bauhausban*, szerkesztette Bajkay Éva, 300–315. Pécs: Janus Pannonius Múzeum, 2010.